INTROITUS. VASARA

Važiuodama į darbą, ji pakėlė akis į namo, už kurio prasideda lėbavimų gatvė, sieną ir pamatė grafitį. Rosos išpurkštą legalų grafitį, kuris mieste kaskart primindavo, kad Heda šiek tiek mylima. Nuo dviračio viskas matėsi šiek tiek iš aukščiau. Rosa buvo išsinuomojusi keltuvą ir kelias dienas purškė rožės piešinį pagal trafaretus. Tai buvo užkoduotas meilės prisipažinimas. Sutemus fosforinės raidės imdavo šviesti. Kol Rosa piešė, Heda eidavo pro šalį svajodama ir net nepastebėdavo to keltuvo, o Rosa vėliau tvirtino ją mačiusi iš viršaus. Kurdama tą savo *Gesamtkunstwerk** – taip ironiškai pavadindavo tai vieną, tai kitą tarpdisciplininį bendraamžių kūrinį – ji pasidairydavo iš viršaus į gatvę. Tada jos jau pažinojo viena kitą, bet dar nesimylėjo.

Jeigu Heda būtų kiek anksčiau atradusi dviratį, tarkim, prieš dešimtmetį – studentiškais metais, kiek bėdų būtų tarsi savaime išsisprendusios. Važiavimas dviračiu sukurdavo pojūtį, kad ji nors šį tą kontroliuoja: ištikdavo archajiška jojimo patirtis. Miestas bent jau vaizduotėje virsdavo jos kovos lauku ar net nuosavybe. Tik nulipusi nuo jo ir atsitiktinai vėl atsidūrusi miesto autobuse pastebėjo, kad viešajame transporte nuolat dvokia

* Richardo Wagnerio vartotas terminas, reiškiantis visapusišką meno kūrinį, apimantį visus meno žanrus.

neskalbtomis kojinėmis ir myžalais, jei ne baisiau. Būtų bent jau išvengusi ne vieno tiems laikams būdingo agresijos vaizdo – kelis kartus matė, kaip autobuse susimuša vyrai, gal kokie buvę kaliniai – net iki kraujo; viskas prasidėdavo nuo kabinėjimosi, įžūlių replikų ir erzinimo. Kaip tarp žiaurių paauglių. Viešajame transporte ji galėjo sėdėti tik tose galinėse vietose, kur dažniausiai myžama ar vemiama, – dėl atokumo. Vėmusi ten kartą buvo ir pati; suprantama, nuo alkoholio. Prasidėjus dviračio erai, dešiniosios jos džinsų klešnės vidinė pusė visada buvo tepaluota nuo smagračio. Anksti pavasarį dviratininkai pirmieji ratais išspardydavo šaligatvių ledus, ir sutraiškytų sniegų vanduo paskui kliokte kliokdavo pro grindinio groteles į kanalizaciją. Šalmai dėl pailgų kiaurymių ir dryžių šiek tiek primindavo kolorado vabalus bulvėse. Juk taip, pusiau skrendant, atsiveria visai kitas matymo rakursas – tarsi jotum žirgu, viską regėtum šiek tiek iš aukšto, net iš aukščiau nei automobilių vairuotojai.

Su šalmu Heda virsdavo kareive apkasuose, bet kada pasiruošusia guldyti galvą. Pavojingai kritusi buvo vos vieną kartą, prieš tai instinktyviai ir pati nustebdama atkišo žemėn šalmą, ir šis apsaugojo nuo smūgio. Kartą, važiuodama prospektu po Kalėdų, rado daug plastikinių žvaigždžių, nukritusių ant dviračių tako nuo stipraus vėjo – tai buvo gatvės žibintų papuošimai, pakabinti drauge su briedžių ragų formos dekoracijomis. Heda visas nukritusias žvaigždes susirinko ir laikė namuose, tarsi ketintų iš jų konstruoti meno kūrinį. Turėjo jas ištraukti iš nekalbos į kalbą. Rosa tąkart šaipėsi, nors ir pati rinkdavo panašų šlamštą. Jį naudodavo instaliacijose; buvo nuo konteinerių parsinešusi daug veidrodžių.

Viešpatie, kaip gera gyventi mieste! Ypač tokiai ribinei asmenybei, kuri pati nelabai atsirenka, miesto ar kaimo ji vaikas.

Taip saugu, visiškai nepavojinga. Stebėdama suplukusius bėgikus spalvingais drabužiais galvodavo: žmonės mieste pagaliau masiškai bėgioja, o ne geria. Šypsodavosi krišnaitų procesijai, panosėje recituodama „Harė Christmas“. Krišnaitų sostinėje daug kas nemėgo ir nuo jų traukdavosi lyg nuo kokių slaptų kolonizatorių. Ant *stebuklo* plytelės trypinėjo paauglės su užsienietiškomis jūrų skaučių uniformomis. Atrodė juokingai – kaip horoskopas parapijos laikraštėlyje.

Stebėdavo nepažįstamus veidus, susitikdama su jais akimis, išraiškomis, nebyliai kalbindama jų povyzas arba droviai nusukdama žvilgsnį. Daugybė žmonių dabar jai patiktų. Aišku, galimas daiktas, jie visai nenorėtų jai patikti, bet Heda bent jau nebesmerkė be priežasties, kaip anksčiau, kai bet kokį susidūrimą akimis vertindavo it smurtą. Veidai jai tiesiog reiškė smurtą – hierarchijas, pažeminimą, akiplėšišką smalsavimą, nuvertinimą. Kai birželio rytais važiuodavo į darbą, vienoje kavinių tinklo užeigoje lauke, visada toje pačioje vietoje, sėdėdavo paniurusi mergina, apsirengusi juodai. Žmonės juodais drabužiais, – prisiminė panašiai rašius Baudelaire'ą, – trokšta individualumo, todėl rengiasi vienodai. Heda spėliodavo, kas tai merginai. Nebuvo panaši į tikrą mizantropę, labiau į Hedos praeities atspindį. Norėdavosi jai pasakyti ką nors švelnaus, bet nedrįsdavo, o ir nesugalvodavo ką.

Pati buvo tokia nematoma, kad net automatinės lempos laiptinėje jos nefiksuodavo ir neįsižiebdavo. Gal jos judesiai atrodė nestaigūs dėl perdėto atsargumo, įpročio saugotis. Taip buvo visada: kad nesulauktų per daug dėmesio, rodė flegmatiško vaiko požymius. Visą gyvenimą troško būti kuo nematomesnė: deja, dar vaikystėje nuolat kam nors užkliūdavo vien dėl skoliozės. Kai kurie žmonės tokie ryškūs, kad net mokyklinėse

nuotraukose sėdi pačiame priekyje ir centre; iškart matosi, kad iš jų kažkas bus. Ir tai pasitvirtina: suaugusius juos ima rodyti per televiziją, jie nuolat matomi socialiniuose tinkluose arba populiariuose žurnaluose. O kai kurie nematomi – kaip pelės. Be to, jie tiesiog užprogramuoti užsiimti niekais, toks jų darbas. Visa laimė, niekas neprileidžia prie rimtų užsiėmimų: įstatymų leidybos, medicinos ar viešųjų reikalų administravimo.

Kad ir jos abi su Rosa: vargetos, humanitarės, valdininkų supratimu, tik žaidžiančios su savo knygutėmis ir popierėliais. Rimtų problemų, normaliųjų akimis, jos neturėjo. Rosa dar ir menininkė. Tikriausiai kaip tik tai ir traukė. Pirmiausia, joms buvo įdomu kalbėtis. Rosa prabildavo „ne šio pasaulio“ temomis, ypač kai pasakodavo, ką nutarusi tapyti ir kuo atlikimas skiriasi nuo sumanymo. Heda nelabai su kuo būdavo apie tai kalbėjusis, ir atrodė, kad pagaliau dalyvauja gyvenime, kuris nėra bergždžias, tuščiai barškantis ir apie nieką plepus.

Rosa pasakodavo apie idėjas, kurias vienur ar kitur perskaitė, rodydavo jai reprodukcijų albumus, kurių buvo prisipirkusi keliaudama po Europą su nelegaliais traukinių bilietais, žavėdamasi gerai padarytais kadrais. Būdavo, susiginčydavo. Hedai atrodė, kad neturtas yra svarbus kokybiško dvasinio gyvenimo komponentas, o Rosa buvo kiek išlepinta: tėvai jai nuomojo butą senamiestyje, buvusio geto teritorijoje. Pavasarį, kai požemiuose veikiausiai prisikaupdavo ištirpusio sniego vandens, iš po grindlenčių, kurių niekaip nebuvo galima atplėšti, sklido, tikėtina, nugaišusių žiurkių dvokas. Galėjo tai būti ir žmonių kūnai vis dar neaptiktose slėptuvėse. Heda niekaip negalėjo suprasti šitokio nuomos pasirinkimo. Ji pati nuomojosi gerokai kuklesnį kambarį daug pigesniame miegamajame rajone; jai pačiai baisiame raidės L formos devynaukštyje.

Puikiai prisiminė, ką pasakė socialinė darbuotoja iš narkologinio: kodėl nepriimate reikšmingų, gyvenimą keičiančių sprendimų? Elgiatės kaip tipinė alkoholikė, prisiimkit atsakomybę. Suprask, labiau pasistenkite. „Atsakomybe“ įprastai mosikuodavo tie, kurie patys jos troško kaip galios. Tai vyko senokai, kai ji dar buvo Minesotos programoje: po to pokalbio klaikiai užsinorėjo išgerti (žinoma, susilaikė) ir vėliau vis galvodavo apie jį kaip apie svarbų. Net pinigų neuždirbo tiek, kad įstengtų nuomotis ne sovietinį būstą; vadinasi, sąmoningai nesistengė. Karjera, pareiga, atsakomybė – ją dar studijų metais purtė nuo tokių žodžių. Jeigu šiandien neužgersiu ir nenusižudysiu, bus didžiausias mano pasiekimas, – mąstė ji, o socialinei darbuotojai tąkart pasakė kažką bjauraus („Prie tokių batų kaip jūsų trūksta tik botago – galėtumėt juo pliauškinti į grindis, įsakinėdama pacientams.“ Socialinė avėjo išraiškingus aulinius aukštakulnius) ir jiedvi daugiau nesusitiko. Heda abejojo, ar tikrai verta aklai klausyti žmogaus, kuris su tokiu neslepiamu malonumu žemina kitus. Ją gąsdino pats gyvenimas, klaiką ir neviltį varė kiekviena nauja diena, pokytis, rutina, pati būtinybė gyventi akis į akį su televizijos žiniomis, girtuoklių skurdu savigalbos grupėse ir jų staigių mirčių absurdiškumu. Gyvenimas turėjo turėti tikslą. Tikslas. Tikslas. Ir jis turėjo būti kažkas kita, ne pastanga ištverti ir ne mirtis. Jeigu norite pasijausti bent per sprindį arčiau Kristaus, atiduokite savo kūną sukąsti uodams, – murmėdavo Heda pagirių rytais. Ji tarsi pirmąkart pamatydavo žolę, medžius, šaligatvį po kojomis ir viską, ką pasaulyje įmanoma pamatyti ateiviui iš kosmoso. Apmąstydavo Niutono dėsnius. Juk jeigu oro nebūtų, viskas būtų taip kaip ten, iš kur ji atėjo. Visą laiką judėtume, nebūtume lyg sustingę. Derėjo tapti panašiai į žmones, kurie gyveno dėl paprastų

dalykų: kiekvienas norėjo būti geresnis už kitus; Heda irgi norėjo, tik suvokė, kad negalės.

Kai susipažino su Rosa, jau trejus metus nebegėrė ir uoliai lankė anoniminių alkoholikų susirinkimus. Žiūrėjo į tai kaip į pamokų ruošimą – reikia, tiesiog reikia lankyti ir klausytis net ir asocialiausiai atrodančių žmogėnų, kad sveiktum pati. Kai kurie tikrai buvo ne iš maloniųjų – tarsi ir nepilno protelio, ateidavo į grupę prisikrovę į kelnes ir užsmardindavo visą patalpą. Pasitaikydavo, kad padoresni naujokai neištverdavo aitrios šūdo smarvės ir dingdavo visam laikui. Heda stengdavosi kvėpuoti pro burną ir žiūrėti į juos kaip į kenčiančius, bet sau lygius žmones. Įsikalė į galvą, kad sveikdama turi tapti niekuo, panašiai kaip Arija Stark iš „Sostų karų“. Anksčiau savasties nebuvo kur dėti, o dabar džiaugėsi, galėdama jos atsikratyti. Serialą ji prisivertė pažiūrėti tik dėl Rosos – šioji žiūrėjo ir kartais mėgdavo aptarinėti įvykius bei personažus. Rosai įspūdį darė Arija ir kita veikėja lesbietė, nes jos gebėjo puikiai maskatuoti kardais. Hedai tai atrodė atgrasu, išskyrus neva dvasinį brendimą, kol Arija mokėsi tapti niekuo, gniuždoma despoto mokytojo. Ji veikiai pagavo, kad čia ir bus priklausomybės mechanizmo analogija – išmokti paklusti, bent kurį laiką, kad perėjusi išbandymus išsilaisvintum. Bandė. Turėjo trejus metus nepertraukiamos blaivybės, o tai pagal visus kriterijus buvo saugiai daug. Tik drakonų, kuriais tame seriale buvo skraidoma, trūko.

Tą vasarą norėjosi kartoti Rosai, kokia ši esanti talentinga, bet įsisprausdavo dar tėvų jai įdiegtas ir vėliau studijuojant sustiprėjęs kriticizmas. Negalėdama užmigti naktį, ligi paryčių vartydavosi pataluose, pro atvirą langą sklindant įkyriems paukščių balsams. Rosa jai tikrai atrodė nepaprasta, kažkuo panaši ir į ją pačią (Jautrumu? Intelektu? Susitelkimu į save? Šito Heda